

Izabela Kurtyka

Uniwersytet Przyrodniczy we Wrocławiu

STAN AKTUALNY I PERSPEKTYWY ROZWOJU AGROTURYSTYKI
NA DOLNYM ŚLĄSKU NA TLE POLSKI

Wstęp

Szczególne walory Dolnego Śląska predestynują ten region do rozwoju turystyki. Wpływają one w dużej mierze na sukces podejmowanej aktywności w zakresie świadczenia usług turystycznych. Oferty produktu turystycznego Dolnego Śląska bazują na walorach naturalnych środowiska, a dodatkowo atrakcje stworzone przez człowieka są elementem wzbogacającym i decydującym o ich konkurencyjności.

Pierwsze gospodarstwa agroturystyczne zaczęły powstawać na początku lat dziewięćdziesiątych ubiegłego wieku. Nie było to zjawisko zupełnie nowe. Od lat tereny górskie Dolnego Śląska pełniły funkcje turystyczne, a liczne zasoby wód leczniczych sprawiły, iż kuracjusze przyjeżdżali tu już od XIII w.

Zmiany społeczno-gospodarcze jakie miały miejsce od początku lat 90. wywołały negatywne skutki na wsi, a wyrazem tych zmian było zubożenie znacznego odsetka mieszkającej tam ludności. Właściciele gospodarstw zaczęli szukać alternatywnych źródeł dochodu, ponieważ niskie dochody z działalności rolniczej nie były w stanie zapewnić bytu rolnikom i ich rodzinom. Dużą aktywność wykazały wówczas ośrodki doradztwa rolniczego. Począwszy od lat dziewięćdziesiątych doradcy zachęcali i pomagali w podejmowaniu działalności z zakresu świadczenia usług turystycznych. Agroturystyka wzbudzała coraz większe zainteresowanie rolników, a naprzeciw temu wyszło duże zainteresowanie taką formą wypoczynku wśród mieszkańców średnich i dużych miast. Celem opracowania było ukazanie stanu aktualnego i perspektyw rozwoju agroturystyki w województwie dolnośląskim.

Material i metoda

W opracowaniu dokonano prezentacji bazy noclegowej indywidualnego zakwaterowania w poszczególnych województwach w Polsce, a także porównano dochody uzyskiwane z działalności agroturystycznej w gospodarstwach Dolnego Śląska i w 4 województwach (małopolskim, podkarpackim, pomorskim i zachodniopomorskim) charakteryzujących się dużą liczbą kwater agroturystycznych. W opracowaniu przedstawiono wyniki badań przeprowadzonych wśród 78 usługodawców zamieszkałych

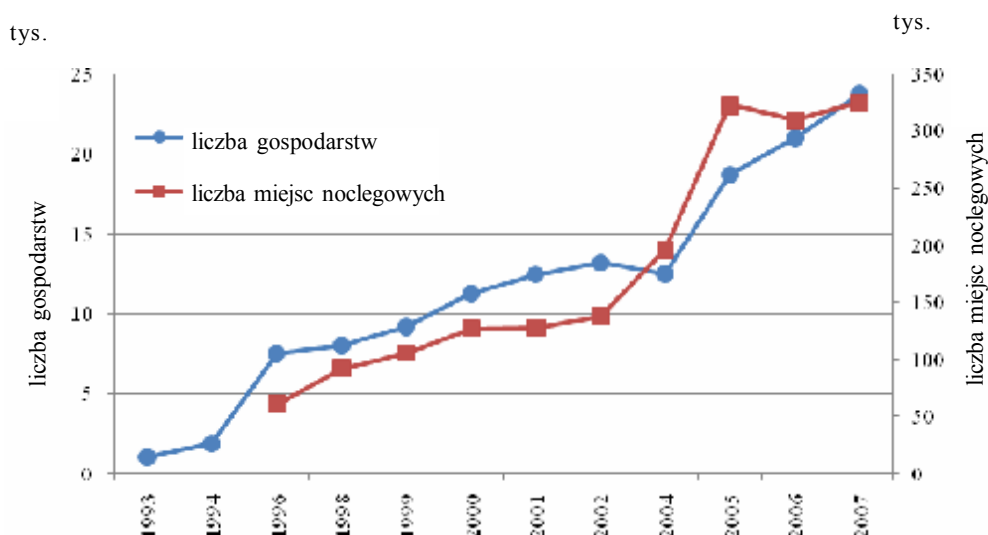
na terenie Dolnego Śląska. Badania były przeprowadzone dwuetapowo: pierwszy etap badań realizowany był w roku 2006 na terenie powiatu kłodzkiego w 50 gospodarstwach, drugi w 2007 roku na terenie 4 gmin byłego województwa jeleniogórskiego w 28 gospodarstwach agroturystycznych. Materiały źródłowe zbierane były metodą ankietową (4, 6).

W opracowaniu wykorzystano również wyniki badań przeprowadzonych przez Instytut Turystyki w Warszawie (1-3).

Baza noclegowa indywidualnego zakwaterowania na Dolnym Śląsku na tle Polski

Badania ankietowe przeprowadzone przez Instytut Turystyki wykazały, iż na terenie Polski w 2007 roku znajdowało się 23 718 obiektów indywidualnego zakwaterowania (rys. 1). Na tę liczbę składają się tzw. pokoje gościnne oraz kwatery agroturystyczne. Instytut Turystyki podaje następujące definicje omawianych obiektów:

- **kwatery agroturystyczne** – to rodzaj turystycznego obiektu indywidualnego zakwaterowania, który stanowią budynki mieszkalne i gospodarcze (po adaptacji) w gospodarstwach wiejskich (rolnych, hodowlanych, ogrodniczych, rybackich), będące własnością rolników, wynajmowane turystom na noclegi za opłatą.
- **pokoje gościnne** – to rodzaj turystycznego obiektu indywidualnego zakwaterowania, którym są umeblowane pomieszczenia i lokale (z wyjątkiem kwater agro-

Rys. 1. Pokoje gościnne i gospodarstwa agroturystyczne w Polsce (1993–2007)

Źródło: opracowanie Przezbórska i Bocheńska na podstawie danych MRiRW, ARiMR, PFTW „GG”, IT i danych literaturowych.

Tabela 1

Baza noclegowa indywidualnego zakwaterowania w Polsce w 2007 r.

Województwo	Obiekty łącznie		Miejsca noclegowe łącznie	
	ogółem	w tym całoroczne	ogółem	w tym całoroczne
Dolnośląskie	1381	1306	19199	18411
Kujawsko-pomorskie	510	364	5618	4172
Lubelskie	705	482	7866	5842
Lubuskie	335	258	3966	2936
Łódzkie	299	239	3666	3170
Małopolskie	4704	3749	73820	56255
Mazowieckie	768	569	10061	8398
Opolskie	183	150	2285	1945
Podkarpackie	1413	1021	12649	9641
Podlaskie	934	598	9649	6588
Pomorskie	5699	1206	89736	19112
Śląskie	928	798	16276	14405
Świętokrzyskie	524	381	4597	3535
Warmińsko-mazurskie	1518	969	14293	9139
Wielkopolskie	752	565	8967	6806
Zachodniopomorskie	3065	919	41858	15488
Razem Polska	23718	13574	324506	185843

Źródło: opracowanie Jagusiewicz i Legienis na podstawie danych Instytutu Turystyki (3).

turystycznych) w mieszkaniach, domach i innych budynkach mieszkalnych należących do osób fizycznych lub prawnych, wynajmowane turystom na noclegi za opłatą.

W roku 1993 było zaledwie 1000 obiektów noclegowych indywidualnego zakwaterowania. Siedem lat później liczba obiektów wzrosła jedenastokrotnie i wynosiła 1126, a kolejne siedem lat przyczyniło się do zwiększenia kwater o ponad 47%. Największą dynamiką wzrostu liczy obiektów indywidualnego zakwaterowania charakteryzowały się lata 1994–1996 (410%, gdzie rok 1994 = 100). W latach 2002–2004 nastąpiła niewielka recesja zjawiska – wskaźnik dynamiki spadł do poziomu 95%, ale w następnym roku (2005) liczba obiektów wzrosła o 50%.

Najwięcej obiektów posiadały gminy województwa pomorskiego (5699 obiektów i 89736 miejsc noclegowych), małopolskiego (4704 obiektów i 73820 miejsc noclegowych) i zachodniopomorskiego (3065 obiektów i 41858 miejsc noclegowych). Obiekty sezonowe przeważały tylko w dwóch regionach nadmorskich.

Pokoje gościnne stanowią około 63% całej bazy noclegowej indywidualnego zakwaterowania. W tabeli 2 przedstawiono rozmieszczenie kwater agroturystycznych i pokoi gościnnych w poszczególnych województwach. Najwięcej kwater agroturystycznych posiadają gminy województwa małopolskiego (1590), podkarpackiego (1074) i warmińsko-mazurskiego (869). Województwo dolnośląskie plasuje się na 6 miejscu z liczbą 592 kwater, a na pierwszym biorąc pod uwagę udział obiektów całorocznych w ogólnej ich liczbie. Pokoje gościnne dominują w województwach pomorskim, małopolskim i zachodniopomorskim. W tym zestawieniu województwo dolnośląskie zajmuje

Tabela 2

Kwatery agroturystyczne i pokoje gościnne według województw w 2007 roku

Województwo	Kwatery agroturystyczne		Pokoje gościnne	
	liczba	w tym całoroczne (%)	liczba	w tym całoroczne (%)
Dolnośląskie	592	95	789	94
Kujawsko-pomorskie	333	74	177	67
Lubelskie	408	72	297	63
Lubuskie	164	75	171	79
Łódzkie	167	69	132	93
Małopolskie	1590	77	3114	81
Mazowieckie	378	72	390	76
Opolskie	112	75	71	93
Podkarpackie	1074	75	339	63
Podlaskie	629	71	305	50
Pomorskie	770	70	4929	13
Śląskie	384	84	544	88
Świętokrzyskie	355	77	169	63
Warmińsko-mazurskie	869	69	649	57
Wielkopolskie	474	78	278	71
Zachodniopomorskie	491	70	2574	22
Polska	8790	75	14928	47

Źródło: opracowanie Jagusiewicz i Liegienis na podstawie danych Instytutu Turystyki (3).

je miejsce czwarte z 789 pokojami gościnnymi. Również i w tym przypadku na Dolnym Śląsku znajduje się najwięcej obiektów, które świadczą swoje usługi przez cały rok (95%).

Analiza danych uzyskanych z Instytutu Turystyki wykazała, iż liczba kwater agroturystycznych w Polsce z roku na rok zwiększa się. W roku 2006 liczba tych obiektów wzrosła o 10% w stosunku do stanu z roku poprzedniego, a w roku następnym o kolejne 22% (tab. 3). W ślad za tym idzie wzrost miejsc noclegowych. Zwiększają się również zasoby pokoi gościnnych, jednak liczba miejsc noclegowych w tych obiektach maleje.

Według danych Dolnośląskiego Ośrodka Doradztwa Rolniczego na terenie Dolnego Śląska znajduje się około 550 obiektów agroturystycznych, co daje ponad 7 200 miejsc noclegowych. Dużą popularnością cieszą się również gospodarstwa eko-agroturystyczne. W roku 1996 było zaledwie 6 takich obiektów, a obecnie ich liczba wzrosła do 50 (rys. 2).

Agroturystyka źródłem dochodów właścicieli gospodarstw rolnych na Dolnym Śląsku

Działalność agroturystyczną podejmują właściciele zarówno małych (1 ha UR), jak i dużych (119 ha UR) gospodarstw. Średnia powierzchnia analizowanych gospo-

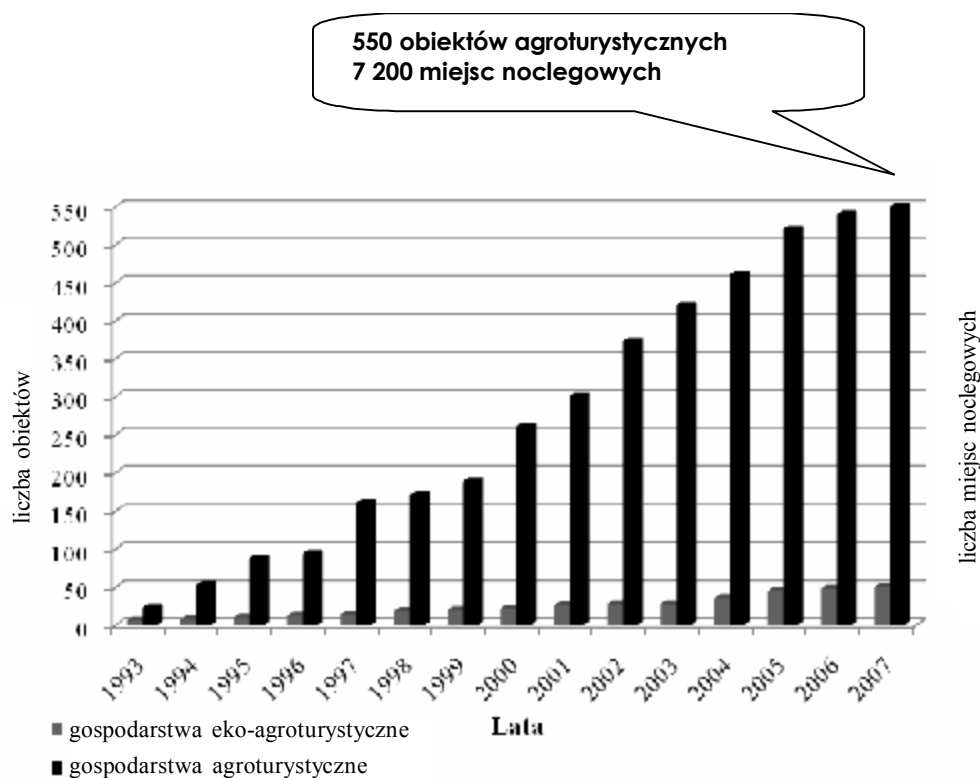
Tabela 3

Zmiany w całkowitych zasobach kwatery agroturystycznych i pokoi gościnnych w latach 2005–2007

Lata	Kwatery agroturystyczne				Pokoje gościnne			
	obiekty		miejsca		obiekty		miejsca	
	liczba	rok poprzedni = 100	liczba	rok poprzedni = 100	liczba	rok poprzedni = 100	liczba	rok poprzedni = 100
2005	6 550	bd*	64 075	bd*	12 103	bd*	258 322	bd*
2006	7 214	110	70 300	110	13 789	114	238 857	92
2007	8 790	122	87 144	124	14 928	108	237 362	99

* bd – brak danych

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Instytutu Turystyki.

Rys. 2. Liczba gospodarstw agroturystycznych i eko-agroturystycznych na Dolnym Śląsku w latach 1993–2007

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych DODR we Wrocławiu.

darstw wynosiła w 2006 r. 16 ha UR, a w 2007 r. 14 ha UR. Najliczniejsza grupa obiektów reprezentowana była przez gospodarstwa o powierzchni od 1 do 5 ha UR (ok. 50%).

Usługi turystyczne świadczyli głównie rolnicy w średnim wieku – od 36 do 55 lat (63% badanych w 2006 r. i 69% w 2007 r.) – legitymujący się średnim i wyższym wykształceniem (odpowiednio 66 i 84%). Mimo niskiej opłacalności produkcji rolniczej ok. 70% respondentów nadal zajmuje się działalnością rolniczą, jednak wytworzone produkty w większości przypadków pozostają w gospodarstwie i są wykorzystywane na potrzeby gospodarzy i wczasowiczów.

Głównym motywem podjęcia działalności agroturystycznej było uzyskanie dodatkowego dochodu, położenie w atrakcyjnym turystycznie regionie oraz posiadanie wolnych pomieszczeń. Inwestycje umożliwiające świadczenie usług turystycznych były finansowane głównie z własnych oszczędności gospodarzy. Tylko nieliczni korzystali z kapitału obcego (kredyty, pożyczki i fundusze Unii Europejskiej). Średnia wartość zainwestowanego kapitału własnego wynosiła ok. 50 tys. zł.

Przed rozpoczęciem prowadzenia działalności, a także już w trakcie jej trwania rolnicy chętnie uczestniczyli w szkoleniach agroturystycznych organizowanych przez ośrodki doradztwa rolniczego oraz stowarzyszenia agroturystyczne. Niestety małym zainteresowaniem wśród kwaterodawców cieszy się nadal kategoryzacja wiejskiej bazy noclegowej (tylko 35% populacji poddało się kategoryzacji). Pełni ona istotną rolę w standaryzacji usług turystycznych, a także przyczynia się do podniesienia ich jakości. Brak kategoryzacji uniemożliwia rolnikowi uzyskanie dofinansowania z funduszy europejskich, a także korzystanie z pośrednich kanałów dystrybucji, które zapewniają zwiększenie zasięgu terytorialnego oferowanych usług.

Kwaterodawcy dysponowali średnio 4 pokojami do wynajęcia oraz 14 miejscami noclegowymi. Jest to zgodne ze standardami krajów Europy Zachodniej, gdzie wielkość ta kształtuje się na poziomie około 12 miejsc noclegowych. Taka skala pozwala na wykorzystanie istniejących zasobów pracy, a także sprawia, że oferta ma charakter bardziej rodzinny, a turysta nie jest traktowany anonimowo. Mała skala daje także możliwość większej specjalizacji oferty agroturystycznej oraz zwiększa jej atrakcyjność.

Tabela 4

Struktura obszarowa gospodarstw

Grupy obszarowe (ha)	2006	2007
	%	
1-5	46	50
6-10	14	7
11-20	22	21
21-30	6	7
31-40	0	7
Pow. 40	12	7

Źródło: badania własne.

Tabela 5

Liczba dni pobytu gości w gospodarstwie

Wyszczególnienie		Średnia	Min.	Max.	Mediana
		2006			
Liczba dni w roku, w których gospodarze mogą przyjąć gości		324	60	365	360
Liczba dni w roku, w których goście przebywali w gospodarstwie	2004 r.	118	30	300	100
	2005 r.	130	20	300	114
		2007			
Liczba dni w roku, w których gospodarze mogą przyjąć gości		298	150	365	332
Liczba dni w roku, w których goście przebywali w gospodarstwie	2005 r.	107	10	193	105
	2006 r.	119	35	272	120

Źródło: badania własne.

Przeprowadzone badania potwierdzają dane uzyskane z Instytutu Turystyki dotyczące sezonowości obiektów agroturystycznych. W 95% obiekty te świadczyły usługi przez cały rok.

Baza noclegowa wykorzystywana była niestety tylko średnio w około 30%. Zdarzały się kwatery, gdzie goście przebywali tylko 10 dni. Różnorodność i atrakcyjność analizowanego regionu pozwala na uzyskanie wyniku na poziomie europejskim (od 150 do 220 dni). Ważne jest dążenie do przedłużania pobytu gości w gospodarstwie, stosując np.: rabaty i zniżki posezonowe lub wzbogacenie podstawowej oferty o dodatkowe atrakcje.

Jedno gospodarstwo udzieliło średnio 618 noclegów w 2006 r. i 591 w 2007 r. oraz przyjęło przeciętnie odpowiednio 192 i 172 turystów. W badanej grupie gospodarstw znalazły się również takie obiekty, w których sprzedano tylko 50 noclegów 20 wczasowiczom. Liczne walory naturalne badanych regionów (m.in. tereny podgórskie i górzyste) sprzyjają rozwojowi turystyki krajoznawczej, wypoczynkowej i specjalistycznej. To przekłada się na dużą aktywność turystyczną w Sudetach we wszystkich porach roku. Z oferty agroturystycznej turyści najchętniej korzystali w trzecim kwartale roku (ok. 40% ogólnej liczby turystów i sprzedanych noclegów zarówno w 2006 r., jak i 2007 r.). Dużą popularnością cieszył się również drugi i pierwszy kwartał roku. W pierwszym przypadku w 2006 roku w gospodarstwie agroturystycznym przebywał co piąty, a w 2007 r. co czwarty turysta. W pierwszym kwartale 2006 roku goście stanowili ok. 30% ogólnej liczby odwiedzających, a w 2007 roku niecałe 20%.

Sprzedane noclegi, posiłki oraz inne oferowane usługi przyczyniły się do zwiększenia dochodów kwaterodawców. Agroturystyka w wielu przypadkach była dodatko-

wym źródłem dochodu. Wpływy z działalności rolniczej uzyskiwało 44% w 2006 r. i 64% kwaterodawców w roku 2007. Pozarolniczą działalność gospodarczą podejmował co 4 respondent, a dodatkowe wpływy pochodziły także z rent, emerytur i umowy o pracę. Przeciętny kwaterodawca uzyskał w 2006 r. średnie roczne dochody ze świadczenia usług turystycznych na poziomie 25 tys. zł, a w roku następnym 18 tys. zł. Podobne średnie roczne dochody uzyskali gospodarze w produkcji rolniczej (odpowiednio 24 i 21 tys. zł). Pozarolnicza działalność gospodarcza wygenerowała przeciętne dochody w wysokości 30 tys. zł w 2006 r. i 40 tys. zł w 2007 r.

W tabeli 6 przedstawiono wyniki badań z lat 2006 i 2007 (woj. dolnośląskie $n = 78$) i wyniki badań przeprowadzonych w 2007 r. przez Przebórką i Bocheńską (5) na terenie województw małopolskiego, podkarpackiego, pomorskiego i zachodniopomorskiego 195 gospodarstwach agroturystycznych. W analizowanych regionach na Dolnym Śląsku najwięcej było kwaterodawców uzyskujących roczny dochód powyżej 10 tys. zł (ponad 64% obiektów). Nieco inne wyniki uzyskały Przebórką i Bocheńską (5). Najwięcej kwaterodawców znalazło się w przedziale od 2 do 10 tys. zł (ponad 62%). Różnice pomiędzy przedstawionymi wynikami badań z pewnością wiążą się ze specyfiką regionów turystycznych. Kwatery agroturystyczne usytuowane w północnych województwach Polski to w dużej mierze obiekty świadczące usługi sezonowo (tab. 2). Kwatery te stanowią około 30% wszystkich obiektów agroturystycznych, podczas gdy w województwie dolnośląskim jest ich zaledwie 5%. Tak więc okres generowania dochodów z agroturystyki jest znacząco dłuższy niż w województwach północnych, co przekłada się na ich roczny poziom.

W dwóch grupach zaprezentowanych badań najmniejszy udział miały gospodarstwa, w których świadczone usługi turystyczne wygenerowały dochód poniżej 1 tys. zł (tab. 6).

Tabela 6

Dochód z działalności agroturystycznej w gospodarstwach agroturystycznych

Wartość dochodów z agroturystyki (zł · rok ⁻¹)	Gospodarstwa uzyskujące dochód (w % ogółem)	
	woj. dolnośląskie ($n = 78^*$)	woj. małopolskie, podkarpackie, pomorskie, zachodniopomorskie ($n = 195^{**}$)
do 1000	1,8	2,6
1 000-2 000	1,8	6,3
2 000-5 000	12,5	25,7
5 000-7 500	10,7	17,3
7 500-10 000	8,9	19,4
10 000-20 000	28,6	15,2
Pow. 20 000	35,7	13,6

* opracowanie na podstawie badań własnych

** opracowanie: Przebórska i Bocheńska (5)

Uzyskane wyniki badań pozwoliły na oszacowanie przeciętnego udziału poszczególnych rodzajów działalności w dochodzie osobistym respondentów. W strukturze dochodu osobistego największy udział w obydwu analizowanych latach miały dochody z agroturystyki (41% w 2006 r. i 34% w 2007 r.). W pierwszym roku badań drugą i trzecią pozycję zajmowały inne dochody (m.in. umowa o pracę) – 24% i dochód z gospodarstwa rolnego – 19%. W następnym roku duże znaczenie w tworzeniu dochodu osobistego miały dochody z działalności rolniczej (27%) i gospodarczej (19%). Znaczące różnice w uzyskanych wynikach wiążą się z faktem, iż towarowa produkcja roślinna i zwierzęca była prowadzona w analizowanych obiektach na różną skalę. W powiecie kłodzkim tylko 18% badanych respondentów sprzedawało swoje produkty roślinne na rynku lokalnym. Gospodarstwa byłego województwa jeleniogórskiego stanowiły tu dwa razy większą grupę (36%). Towarowa produkcja zwierzęca realizowana była w 12% gospodarstw w 2006 roku i 14% w 2007 roku.

Wnioski

1. Województwo dolnośląskie posiada liczne zasoby bazy noclegowej indywidualnego zakwaterowania. Stanowią one około 16% ogólnej liczby tych zasobów w Polsce.
2. Na Dolnym Śląsku znajduje się ponad 550 kwater agroturystycznych, z tego tylko 5% to obiekty świadczące usługi sezonowo (pod tym względem jest ono na pierwszym miejscu wśród wszystkich województw w Polsce).
3. Niskie dochody rolników oraz liczne walory turystyczne analizowanego regionu sprawiają, iż liczba gospodarstw agroturystycznych stale wzrasta.
4. Badania przeprowadzone na Dolnym Śląsku wykazały, że działalność agroturystyczną podejmują głównie rolnicy w średnim wieku, legitymujący się średnim i wyższym wykształceniem i posiadający gospodarstwa o powierzchni do 5 ha.
5. Działalność agroturystyczna była uruchamiana w oparciu o kapitał własny rolników. Respondenci bardzo rzadko korzystali z kapitału obcego w postaci kredytów bankowych czy funduszy strukturalnych Unii Europejskiej. Dostępność kredytów preferencyjnych dla rolników jest nadal niezadowalająca. Głównym powodem takiej sytuacji jest brak możliwości zabezpieczenia kredytu oraz zbyt wysokie oprocentowanie. System kredytowania jest problemem otwartym, wymagającym wielu zmian w kierunku zwiększenia dostępności kredytów.
6. Gospodarstwa dysponują w większości ofertą całoroczną. Obłożenie kwater kształtuje się średnio na poziomie 30%, ale niestety są gospodarstwa, w których goście przebywają około 10 dni. Różnorodność i atrakcyjność regionów pozwala na uzyskanie wyniku na poziomie europejskim – od 150 do 220 dni. Ważne jest dążenie do przedłużania pobytu gości w gospodarstwie, co można uzyskać stosując np. rabaty i zniżki posezonowe lub wzbogacając podstawową ofertę o dodatkowe atrakcje.
7. W wielu obiektach mamy do czynienia z niską jakością oferty agroturystycznej. Wynajmowane kwatery często daleko odbiegają od standardów europejskich.

Podnoszenie jakości usług agroturystycznych nierozzerwalnie wiąże się z kategoryzacją Wiejskiej Bazy Noclegowej. Niestety tylko około 40% w 2006 r. i 32% w roku następnym badanych obiektów poddało się kategoryzacji. Przyczynami takiego zjawiska są, m.in., brak informacji na temat kategoryzacji i brak świadomości dotyczącej korzyści wynikających z kategoryzacji. Jednak główną barierą jest brak środków finansowych na inwestycje. Powszechna kategoryzacja ma na celu tworzenie ofert o jednolitych standardach. Tylko tego typu produkty mogą korzystać z pośrednich kanałów dystrybucji, które zapewniają zwiększenie zasięgu terytorialnego oferowanych usług

8. Turystyka wiejska i agroturystyka wykorzystując istniejące zasoby przyczynia się do poprawy bytu mieszkańców wsi poprzez zwiększenie dochodów; usługi agroturystyczne wygenerowały średni roczny dochód na poziomie 25 tys. zł w 2006 r. i 18 tys. zł w roku następnym.

9. Liczba kwaterodawców na Dolnym Śląsku uzyskujących roczny dochód powyżej 10 tys. zł jest znacznie wyższy (64% populacji) w porównaniu z usługodawcami w województwach małopolskim, podkarpackim, zachodniopomorskim i pomorskim, gdzie najliczniejszą grupę stanowili rolnicy uzyskujący roczny dochód w przedziale od 2 do 10 tys. zł (62% populacji).

Literatura

1. Jagusiewicz A., Legienis H.: Zasoby bazy noclegowej indywidualnego zakwaterowania w Polsce w 2005 roku. Ministerstwo Sportu i Rekreacji, Departament Turystyki, 2005 r.
2. Jagusiewicz A., Legienis H.: Zasoby bazy noclegowej indywidualnego zakwaterowania w Polsce w 2006 roku. Ministerstwo Sportu i Rekreacji, Departament Turystyki, 2006 r.
3. Jagusiewicz A., Legienis H.: Zasoby bazy noclegowej indywidualnego zakwaterowania w Polsce w 2007 roku. Ministerstwo Sportu i Rekreacji, Departament Turystyki, 2007 r.
4. Kopeć B.: Metodyka badań ekonomicznych w gospodarstwach rolnych. Skrypt AR we Wrocławiu, 1983, **269**: 7-277.
5. Przezbórska L., Bocheńska K.: Bariery rozwoju agroturystyki w Polsce. Niepublikowane materiały badań zaprezentowane na międzynarodowej konferencji na Uniwersytecie Iwana Franko we Lwowie w 2007 r.
6. Stachak S.: Metody nauk ekonomiczno-rolniczych w zarysie. Skrypt AR w Szczecinie, 1979, 48-86.

Adres do korespondencji:

dr Izabela Kurtyka
Uniwersytet Przyrodniczy we Wrocławiu
Katedra Ekonomii i Zarządzania
pl. Grunwaldzki 24 A
50-363 Wrocław
tel. (071) 320-17-68
e-mail: kurtyka@tlen.pl